

Fiona Valpy

CASABLANCA jutuvestja

Inglise keelest tõlkinud Raili Puskar

Ah, oleks mul taeva tikitud kangad,
Kuhu kootud on kuldne ja hõbedane valgus,
Sinised, kalbed ja hämarad kangad,
Kus päevane, öine ja koidikuvalgus,
Ma laotaks need kangad su jalgade ette,
Kuid kõik, mis mul vaesel on, on mu unelmad,
Olen laotanud ulmad su jalgade ette,
Käi tasa, sest see, millel käid, on mu ulmad.

„Ta igatseb endale taevakangaid”*

W. B. Yeats

* Tõlkinud Märt Väljataga.

*Mu sõbrale Lesleye,
kes kuulab sõnade varju peidetud tõde.*

ZOE – 2010

May McConnaghy istub elutoas tugitoolis ja lehvitab endale väikese kaasa võetud brošüüri tuult. „Ära muretse, sa harjud kuumusega ära. Ja kui konditsioneer jälle tööle saadakse, on kõik parimas korras. Kui *chergui* niimoodi puhub, tekitab see täieliku kaose. Kas eilne liivatorn polnud kohutav? Tormidel on vastik komme sellistes vanades majades elektririistadele pauk panna.” Mayl on meeldiv ja madal iiri aktsendiga hää, mis sobib kokku ta kastanpruunide juuste ja heledate tedretähnliste käsivartega.

Akendele on mööbli Maroko keskhommikuse lõomava päikese eest kaitsmiseks ette tõmmatud luugid, mille žalusiid on reguleeritud nii, et lasevad sisse küllaldaselt valgust, aga heidavad samas tumeda varju. Sellele vaatamata on õhk toas kuum ja raske ning ma püüan kõigest väest mitte kratsida taas vermele löönud käsi. Olin lootnud, et soojemasse kliimasse kolimine aitab dermatiidil pisut paraneda, aga paistab, et mõju on hoopis vastupidine. Kohdades, kus mu sõrmed on kuumusest turses ja abielusõrmus soonib ihusse, tundub nahk liiga pingul olevat. Püüdsin hommikul ärgates sõrmust ära võtta, aga sõrmenukk oli juba kõvaks ja paindumatuks muhuks paistetanud, nii et pidin sõrmuse sõrme jätma ja lootma, et kui hoian õhtul sõrme külma veel all, leevendab see ehk pisut ärritust. Kõrbest puhuv kuum tuul, mis pressib end puiesteid ja käike mööda tolmu sisinal ja susinal lapitud ja auklikesse tänavatesse auke uuristades linna sisse, teeb närviliseks. See ütleks nagu: „Sa ei kuulu siia.” Justkui oleks vaja seda mulle meelde tuletada.

Majapidajanna toob meie vahele madalale lauale kandiku teejoomiseks vajalikuga ja noogutab, kui teda vaikselt tänan, ning suleb lahkudes enda järel ukse.

May ootab, kuni kuuleb, kuidas Alia nahksusside sahin koridoris vaibub, ja ütleb seejärel vandeseltslaslikult: „Kas pole imeline, et saab endale teenijaid lubada? Ma ei kujuta ette, kuidas me kohaneme pärast kodumaale naasmist olukorraga, kus kõike tuleb jälle ise teha. Võta, mis võtta annab, kuni selleks on võimalus!” Ta naerheliseb samamoodi nagu klaaside kõlin hõbedasel kandikul, kui münditee välja valan. Ulatan talle klaasi.

May võtab enda kõrvale maha toetatud käekotist kaunis pakendis karbi ja ulatab mulle. „Parimad meekoogid kogu Casablancas,” ütleb ta. „Sul on vedanud, et kondiitriäri on kohe siinsamas nurga peal. Kuigi kui see oleks minu kodule nii lähedal, mõjuks see mu figuurile laastavalt – oleks liiga suur ahvatlus! Nii, enamiku vajalikku informatsiooni leiad brošüürist.” Ta paneb brošüüri meie vahele diivanilauale ja lükkab minu poole. „Brošüüri pani kokku klubi abikaasade komitee ja me kõik andsime selle koostamisel oma osa, et uued võimalikult kiiresti sisse elaksid. Näed, siin mainitakse ka kondiitriäri!” Ta osutab punaseks lakitud küünega vastavale leheküljele, mis kannab pealkirja „Toit ja jook”.

Uurin viisakalt osutatud kohta, teen näo, nagu heidaksin pilgu kirja pandud poodidele ja restoranidele.

„Ja ma teen sinuga ühel hommikul linna peal tiiru ja näitan, kus üks või teine koht asub,” jätkab May.

„Suur tänu,” ütlen ma. „See on sinust väga kena.”

„Oh, ära muretse.” Ta rehmab käega ja ma ei saa täpselt aru, kas see käib mu tänu kohta või püüab ta kätt lehvitates kuumas ja raskestes õhku kübekese jahedust tuua. „Käib asjaga kaasas. Mina kooln vastuvõtukomiteesse. Mulle meeldib äsjasaabanutega kohtuda ja aidata neil kohaneda. Maroko ehmatas esimese hooga ära, aga sa oled siin sõprade seas. Meie, välismaalased, hoiame kokku. Me teame, mis tunne on uues kohas elada.”

Me kolisime oma uude koju – elegantssesse majja Prantsuse kvartalis, mille üüris meile laevandusfirma, kus Tom töötab – kahe päeva eest, olles veetnud esimese nädala hotellis. Kuigi kolida

polnud eriti palju: kõigest paar kohvrit. Jätsime alles maja Bristolis koos kõigega, mis seal sees, et Tomi puhkuse ajal sinna sõita ning et kui Tomi töölähetus viie aasta pärast lõppeb ja ta läheb suure tõenäosusega tagasi Avonmouthis asuvasse kontorisse, oleks meil kodu, kuhu naasta. Personaliosakond pakkus meile ühe võimalusena möbleeritud elamist ja kuna minul pole ausalt öelda aega ega energiat täiesti võõras kohas uut kodu nullist üles ehitada, elan suurima rõõmuga kellegi teise mööbliga. Siinsed asjad on vanad ja natuke kulunud, aga hea kvaliteediga.

„On sul kõik, mis vaja?” May vaatab hindaval pilgul toas ringi.

„Vist küll. Enam-vähem. Ja kui midagi vaja, saame ju alati juurde osta.”

„Väga õige.” Ta lappab brošüüri. „Siin on ära toodud sisustuspoed, mis toovad kauba koju. Tegelikult on kõige parem koht sisseostude tegemiseks ostukeskus.”

Rüüpan teed. Olen avastanud, et see mõjub kuumuses üllatavalt värskendavalt. Seejärel suunan tähelepanu väikesele pakile, harutan krousis paelad lahti, võtan paberi ära ja toon nähtavale koogid, mille kuldsel biskviidil helgivad meesiirupi all mandlid.

„Suur tänu kookide eest, see oli sinust väga kena.” Pakun talle karbist kooki ja ulatan linase targeldatud salvräti, mille Alia on kandikule pannud. Näen, et May märkab mu käte seisundit ja püüab kooki võttes mitte grimassi teha. Mu kare ja punetav nahk ning narmendavaks näritud küünenahad on tema elegantse maniküüriga teravas vastuolus.

Mayl on õigus: väikesed koogid on võrratult maitavad, kuigi kuumus võtab minult söögiisu. May lobiseb edasi, räägib Välismaalaste klubi seltskondlikust programmist – kõik siin elavad välismaalased veedavad kogu oma vaba aja klubis, mängivad seal tennist, ujuvad ja suhtlevad. Homme õhtul korraldab Tomi firma seal meie auks kokteiliõhtu. Kõik on väga heatahtlikud. Kuigi mõte sellest, et pean viibima koos abikaasaga üritusel, kus pakutakse ohtralt alkoholi, kus on kohal ka ta uued kolleegid ja nende elukaaslased, täidab

mu hirmuga. Loodetavasti suudab Tom avalikus kohas, kus teda takseerivad inimesed, kellest sõltub tema karjäär, joomisega piiri pidada. Mina pean olema lihtsalt valvas – nagu alati.

May ei märka, et olen mõtteisse vajunud, ja lobiseb edasi. „Organiseerin millalgi järgmisel nädalal mõne tüdrukuga lõunasöögi. Ja helistan sulle, et leppida kokku, millisel sulle sobival hommikupoolikul sulle linna näidata. Ära muretse ...” Ta saadab mulle takseeriva pilgu, võib-olla taipab, et mu viisakas entusiasm on pisut sunnitud. „Kolimine on alati stressirohke. Olukorraga harjumine võtab kindlasti paar nädalat, meie oleme selle läbi teinud. Aga varsti oled kohanenud. Üldiselt pole Casa sugugi halb koht, kuhu tööle sattuda.”

Ma olen Mayle ta sõbralikkuse ja hoolitsuse eest väga tänulik, aga ta pole loll ja saab arvatavasti aru, et mu mõtted on mujal. Mõeldes sellele, et ees ootab nii palju võimalikke seltskondlikke koosviibimisi, valdab mind vastupandamatu vajadus käsi pesta. Ma saan aru, et see pole ratsionaalne. Ma saan aru, et see on reaktsioon ärevusele ja kontrolli puudumisele, aga see refleks on meeletult tugev ja sellele on kergem järele anda, kui sellega võidelda. Tahaksin minna tagasi ülemisele korrusele, lastetuppa, et ka Grace'i mänguasjad ja riided lahti pakkida. Tunnen end maja ülemisel korrusel vaikes toas rahulikumana ja tahaksin kohal olla, kui mu pisike tütreke hommikusest uinakust ärkab, et ta ei peaks uues võõras kodus üksi olema. Kuulates ühe kõrvaga, kuidas May räägib raamatuklubist ja teistest võimalikest huvi pakkuvatest gruppidest, manan silme ette pildi, kuidas Grace mind nähes naeratab ja kuidas ma võtan ta sülle, kuidas mu süda täitub rõõmuga, kui ta õnnelikult killkab. Ent kui May mainib käsitööringi, jään teda uuesti kuulama.

„Kas nad lapitekke ka teevad?” küsin ma. „Mul on üks projekt, mida tahaksin katsetada, aga ma pole kunagi varem lapitehnikat proovinud.”

„Minu teada teevad nad igasuguseid asju,” ütleb May. „Mul endal pole käsitöö peale annet ega kannatust mingisuguse õmblustööga tegeleda. Aga ma hoolitsen, et Kate osaleks lõunasöögil. Kate on meie käsitöömeister, nii et tema oskab sulle rohkem rääkida.”

„See oleks küll väga tore. Ja kas sa tead, kust materjali ja niite osta?”

„Oh, taevane arm, seda küsid sa küll vale inimese käest! Ma usun, et selliseid asju võiks leiduda Quartier Habous's. Uurin asja.”

Luukide tagant on kuulda hommikusel kõrvetavas kuumuses kajavat kutset palvusele. May pühib sõrmedelt viimased meeriismed ja heidab pilgu käekellale. „Nojah, ma pean liikuma hakkama. Pean enne poodide sulgemist paar asja ostma. Ja ma usun, et ka sina tahad oma toimetustega jätkata. Ma ei tohi sind pesapunu-
mise juures takistada.”

Ta naeratab ja kallistab mind soojalt, kui ta pimestavasse valgusesse ja lõõskavasse kuumusesse saadan. Prantsuse *nouvelle ville*'is on tänavad kui laiad puisteed. Tüüpiliste datlipalmide vahel on siin-seal plaatanipuud, mis heidavad praegusel kellaajal otse okste alla tihedad varjud. Aga ookeani poole minnes muutuvad tänavad kitsamaks ja majad madalamaks ning veavad su tänavate segapuntrasse, vana araabia kvartali *medina* südamesse. Selle taga laiuvad kaid, kus Tomi kontorist avaneb vaade ühele Aafrika mandri suurimale meresadamale. Tom juhatab sealt firma laevade liikumist ja hoiab silma peal pilvelõhkujaid meenutavatel konteinerivirnadel, mida kaiäärsel laevadele peale ja neilt maha laaditakse.

Hiljem, kui armutu ja rahutu tuul on taas vaibunud, on aega seda kõike lähemalt uurida. Praegu lehvitan ma Mayle ja lähen trepist viimasele korrusele. Pesen kätelt kleepuva koogiolluse ja küürin kaks korda põhjalikult käsi, enne kui Grace'i tuppa sisenen. Seisan akna all ja vaatan, kuidas kolm tuvi, kes paistavad suhtuvat katusekividesse nagu oma valdusesse, ajavad suled koheville ja koogavad omavahel sõbralikult.

Aknast avaneb vaade mereni välja ulatuvatele lamedatele katustele. Katuste kohal kerkivad piiritult sinisesse Põhja-Aafrika taevasse mošeede minaretid.

Me tulime siia uut algust otsima, aga lootuse asemel tunnen mina vaid tühjust. See linn istub purustatud unistuste ookeani

kaldal, on räämas ja tuulest räsitud ning selle kunagi kaunid tänavad on nüüdseks räpased. Bogarti ja Bergmani aegset Hollywoodi glamuuri pole enam ammu, sellest on alles vaid ähmane mälestus.

Minule tundub see nagu maailma lõpp.

ZOE – 2010

Igal majal on oma sõnavara. Öösel, kui linn on viimaks paariks lühikeseks tunniks vaikinud ja katuste peale sätib end sametiselt raske pimedus, pobiseb ja ohib meie uus kodu Boulevard des Oiseaux'l endamisi. Mina laman ärkvel ja kuulan, püüan seda naginate ja naksumiste keelt tõlgendada. Kuu või kahe pärast saavad helid ehk tuttavamaks ja taanduvad tagaplaanile, aga praegu jäävad need mulle teravalt kõrva. Minu kõrval voodis lamab liikumatult sügavasse unne suikunud Tom.

Mu mõtted keerlevad ikka veel klubis toimunud kokteilipeo ümber. Suuremas seltskonnas viibimine teeb mu niigi ärevaks ning kõik need jutuajamised ja ohtrad tutvustamised suurendasid ärevust veelgi. Sellised olukorrad on mulle alati tohutu katsumus. Lisaks sellele tuli mul olla valvas ja hoolitseda selle eest, et Tomi alkoholipruukimine ei saavutaks taset, kus ta muutub võluvalt suhtlemisaltist vestluskaaslasest lootusetult segast juttu puterdavaks, ega komistaks vaarudes kellegi otsa. Üritus kurnas mu täiesti ära, ent praegu olen liiga väsinud ja liiga üles köetud, et magama jääda. Kuigi nüüd, kus pidu on möödas, võin ma vist öelda, et kõik laabus väga kenasti. Me tulime sellest välja terve nahaga, meil õnnestus jätta endast mulje nagu teineteisesse sügavalt kiindunud noorpaarist, kes on põnevil võimalustest, mida uus ametikoht neile pakub. Tom esitas kenasti rolli, mida temalt oodati, ja ta ülemus paistis meiega väga rahul olevat. Mina jätsin vist endast just sellise toetava abikaasa mulje, nagu minult oodati, kuigi tegelikult võitlesin vajadusega tualetti põgeneda ning üha uuesti ja uuesti käsi pesta.

Tom keerab külge, ent ei ärka üles. Meie vahel laiub ookean, mida kumbki ei riski ületada. Kadestan ta rahulikku hingamist ja

sügavat und. Ma tean, et ta teeb uuel töökohal pikki päevi ja on õhtul töölt tulles rampväsinud, aga vahel on ta uksest sisse astudes kõrgendatumas meeleolus kui tavaliselt ja ma tajun temast õhkuvat kirbet viskihõngu.

Põrandalauad meie pea kohal asuvas toas – Grace'i toas – tiksuvad öises suhtelises jaheduses kokku tõmbudes aeg-ajalt rütmiliselt, tuletades mulle meelde, et homme tuleb otsida haamer ja vaadata, kas mul õnnestub võtta midagi ette lahtise põrandalauaga, mis on keset lastetuba berberi vaiba all. Laud kriuksub valjusti iga kord, kui sellele peale astun, ja ma ei taha riskida, et see võiks Grace'i häirida ja ta unest üles äratada.

Mingil hetkel jään ma Tomi hingamise rütmist uinutatuna lõpuks ka ise sügavasse unne ja selleks ajaks, kui *muezzin'*ide hääled mu äratavad, on voodi mu kõrval tühi. Tomile meeldib jooksmas käia ja selleks on parim aeg koidik, enne kui õues läheb liiga kuumaks ja ta peab tööle kiirustama. Siidist hommikumantli vööd kinni sidudes märkangi, et tossud tema voodipoolet tooli alt on kadunud. Ta tuleb tagasi, et duši all higi maha pesta, panna selga triiksärk, kaela lips ja süüa kähku hommikust, enne kui on aeg minna sadamasse kontorisse. Seni lähen mina ülemisele korrusele, et Grace äratada, võtta ta voodist sülle ja katta ta naeratav nägu uue päeva alates suudlustega.

Kui Tom on ära läinud, tabab mind rahutus, millesse on oma panuse andnud kaks tassi kanget kohvi, mis ma hommikueineks söödud puuvilja ja jogurti kõrvale jõin, nii et panen endale ümber kõhukoti, millega beebit kanda, kontrollin hoolikalt, et klambrid oleksid korralikult kinni, ja lähen jalutama. Mul pole kindlat plaani, kuhu minna, aga jalad viivad mu automaatselt *medina* müüriäärt mööda ookeani poole. Tuul on täna vaibunud, tuues pärast ärritavalt mõjunud ja päevi kestnud lakkamatuid ägedaid iile kaasa mõnusa vaikuse. Olen pannud õlgadele õhukese rätiku, et Grace'i

päikese eest kaitsta. Meretuul sasib rätiku servi ja paneb narmad laperdama. Lõpuks jõuame rannaäärsele tänavale, mida ääristavad rannaklubid ja kus palmipuud raputavad tuule käes päid, ning ma lükkan päikesepriid pealaele, et ahmida endasse kuldset liiva ja taamal laiuvat ookeani. Ranna ääres on vesi kullatud valgusega, aga kaugel silmapiiril mõjub see tumesinise laiguna. Näitan Grace'ile laineid. Laps vaatab esmalt natuke kõhklevalt, kuidas ookeanilained kaldale rulluvad ja randa pahisevad. Ent siis leiab ta, et see vaatepilt meeldib talle, ning ta laliseb rõõmsalt ja vehib kätega.

„Saan aru,” ütlen ma. „Tõesti on uhke! Peame leidma kena vaikse koha, kus sa saad vees sulistada. Võime osta ämbri ja labida ja ma ehitan sulle printsessi väärilise tohutu suure liivalossi.”

Ma olen enda üle uhke, et olen nii kaugemale tulnud ja täiesti iseseisvalt randa välja jõudnud. Kuigi suur osa linnast on räämas ja hooletusse jäetud, tõstab ranna ja päikese käes helkleva piiritu ookeani nägemine mu meeleolu. Võib-olla suudan ma kõigele vaatamata eluga siin uues kohas ikkagi kohaneda. Mõtlen endamisi, kuivõrd mul on vedanud, et elan nii jõukas linnajaos ja et Alia on mul uues kodus abiks. Majapidajanna omamise luksus on mulle võõras ja ma ei tunne end selles olukorras kõige kindlamalt, aga Alia paistab tundvat uhkust selle üle, kui korras ja puhta ta maja hoiab, ning talle meeldib meile süüa teha, nii et ta vist armastab oma tööd. Olin arvanud, et mind häirib, kui mu kodus on iga päev inimene, keda ma õieti ei tunne, aga kuna Tom teeb väga pikki tööpäevi, on mul tegelikult seltsi üle hea meel.

Vaatan, kuidas lained randa loksuvad, ja taban end alateadlikult nende rütmiga kaasa õõtsumas, äiutades oma kõhu peal kotis rõõmsalt lalisevat Grace'i.

Langetan päikesepriid uuesti ninale, kohendan rätiku kaitsvalt Grace'i juukseudemetega kaetud pea kohale ja sean sammud kodu poole. Olen juba mitu miili maha kõndinud ning tajun, et päike ronib pea kohal üha kõrgemale ja päikesekiired muutuvad iga minutiga üha tulisemaks. Mu jalad on kõval kuumal pinnal käimisest valulikud ja paistes ning tossud pigistavad varbaid. Liikluse

lärm paneb mu pea valutama ja ma kiirendan sammu, tunnen end siin kuidagi kaitsetuna, ihkan tagasi kodumaja päikese eest varju pakkuvate turvaliste seinte vahele ja külmikust klaasi jahedat vett. Kui mul oleks mõni dirhem raha, võiksin püüda linnatänavalt mõne väikese punase takso ja lasta end kodumaja ukse ette viia, aga ma ei võtnud välja tulles raha kaasa. Päike peegeldub meid ümbritsevateelt valgetelt seintelt mitu korda kuumemana tagasi ja ma kirun end, et olin nii rumal. Grace ei tohiks sellise kuumaga õues olla – mida ma küll oma aruga mõtlesin? Laps tihub mu ebakindlust tajudes nutta. Mu rinnas tõstab pead ärevus. Keeran meeletele aetuna kitsale tänavale, lootes, et mul õnnestub *medina* läbimiseks varjulisem ja lühem tee leida. Aga tänav siksakitab valgeks lubjatud müüride vahel ja ma kaotan suunataju. Mind valdab meeletu vajadus pääseda kaitsvate koduseinte vahele. Nüüd ma juba peaaegu jooksen, olen paanikas, eksinud. Hingeldan. Tänav keerab ja kääneb ning minu möödudes pööratakse mu poole pead, sirutatakse käsi, et mu rätti sikutada, raha lunida, veenda mind midagi ostma. Lapsed jooksevad ringi, ajavad palli taga, karjuvad üksteise peale, kärusid lükkaavad kaupmehed reklaamivad valjuhäälselt oma kaupa ning kogu see kisa ja kära on mulle liig. Minust kihutab liigagi lähedalt mööda poiss mootorrattal ja selle mürin paneb mu võpatama. Komistan ehmatades peaaegu otsa rentslist prahti söövale kitsele, kes pöörab pead ja saadab mulle häirivalt tühja pilgu. Mees, kelle nägu meenutab pargitud nahka, avab suu hambutuks naeratuseks ja pakub mulle loppis eebenipuust karbist krimpsus juurikat. Käänan ta väljasirutatud käe eest kõrvale ja mulle meenub hoiatus brošüürist, mille May mulle andis: *medina*'s ei ole soovitatav ilma giidita ringi jalutada. Ettevaatust – taskuvargad!”

Siis äkki astub otse minu ees uksest välja naine ja ma komistan talle vabandust paludes otsa. Naine keerab ringi, vaatab mind ja ta silmad lähevad juukseid katva rätiku serva all suureks.

„Alia!” ahmin õhku ja olen kergendusest peaaegu nutma puhkemas.

„Proua Harris, kas teiega on kõik hästi? Mida te siin teete?”

„Käisin jalutamas, aga eksisin ära.”

Alia naeratab ja paneb hetkeks käe julgustavalt mu käsivarrele. „Siit pole koju pikk maa. Tulge, ma näitan teed, olengi parasjagu teel sinna. Lähme koos.”

Mu süda lööb juba normaalsemas rütmis, kui Alia juhib mu iidsetesse müüridesse ehitatud kitsa võtmekujulise avause kaudu *medina*’st välja, ja äkitselt oleme tagasi *nouvelle ville*’i laiematel *art déco* tänavatel. Silman tänavanurgal kondiitriäri ja me keerame Boulevard des Oiseaux’le. Võtit lukuauku pistes värisevad mu käed endiselt pisut, aga Alia seisab viisakalt eemal, nii et ta vist ei märka.

Üle läve astudes valdab mind tohutu kergendus. Lükkan tossud jalast ja lasen kuuldavale kergendusohke, kui mu paistes jalad tunnevad enda all esiku jahedat ja siledat mosaiikpõrandat. Alia paneb päikese kuumavat lõõska ära lõigates meie järel ukse kinni. „Kas soovite, et toon teile sidruniga jäävett?” küsib ta.

Noogutan tänulikult. „Palun viige elutuppa. Tulen ka kohe sinna.” Lähen kiiruga ülemisele korrusele, et Grace maha rahustada, ja küürin kolm korda põhjalikult käsi, enne kui vahetan lapse mähkmed, pühin jaheda lapiga ta nägu ja panen ta ennelõunasele uinakule. Südamepekslemine annab vähehaaval järele ja nüüd, kus ma olen tagasi oma maja turvalisuses, tunnen end natuke rahulikumalt ja ärevus hakkab taanduma. Kuidas ma võisin küll arvata, et olen suuteline siin uues linnas – uues elus – omapäi teed leidma?

Kui ma toas vaikselt ringi kõnnin, asju ära panen, kriuksub laheline põrandalaud mu jalgade all valjusti. Tõmban kulunud vaiba eest ning märkan, et üks põrandalaud on kummis ja teistest kõrgem. Astun lauale peale, lootes, et mul läheb korda see tagasi oma kohale pressida, aga see ei õnnestu. Laua ühes nurgas on parasjagu nii suur oksaauk, et mu sõrm mahub selle sisse. Puit on veidi kare ja punnib esmalt vastu, aga kui tugevamalt tõmban, annab see järele ja mul õnnestub laud üles tõmmata. Teen valugrimassi ja sajatan endamisi, kui pind tungib mu küüne kõrvale vermeis naha alla. Põrandalaua alt, meie magamistoa kohale jäävast august paljastuvad

aastatepikkuse tolmuga kaetud väike karp ja nahkkaantega raamat. Võtan need ettevaatlikult august välja, tõmban pöidlaga üle karbi kaane ja toon tolmu alt nähtavale panustehnikas pärlmutterkaunistuse. Karbist õhkub vaevutuntavat sandlipuulõhna, just nagu laseks see pärast aastatepikkust vangistust välja pika ohke. See huvitav leid äratab minus huvi. Ei tea, kui kaua see unustatud aare siin peidus on olnud? Aastaid? Või aastakümneid? Pühin karbi särgiservaga puhataks ja geomeetiline kaunistus helgib ähmaselt, pärlmutter oleks nagu mu pihkudele langevad kuukiired.

Kergitan kaant, paljastades selle alt karpi peidetud asjad. Võtan need ükshaaval välja ja laotan vaibale. Ämblikuvõrku meenutava imepeenikese puntras kuldketi otsas on Taaveti täht. Korallivärvi sulg ja ookeanist siledaks lihvitud nefriitroheline klaasitükk. Nende järel kokku murtud helesinine kirjapaberileht, millele oleks nagu punakaspruuni tindiga kellegi allkiri kirjutatud. Ja lõpuks õõnes puupulk, mille ühte otsa on lõigatud täke. Tõstan pulga huultele ja puhun vaikselt. Esialgu ei kosta mingit heli, aga kui nurka muudan ja uuesti puhun, teeb see vaikset ja kurba tuvi kudrutamise häält, mis kõlab samamoodi, nagu teevad linnud, kes istuvad Grace'i sise-õue poole jääva toa akna taga katusel.

Panen väikese leidudekolleksiooni hästi ettevaatlikult karpi tagasi ja mõtlen seejuures, mis tähendust need võiks endas kanda. Seejärel koondan tähelepanu märkmikule, mille nahkkaaned on sama tolmused nagu karp. Põrandaaluse peidiku kuum ja kuiv õhk on nahka kuivatanud, aga endiselt on aru saada, et see on kaunilt töödeldud, ja ma tunnen sõrmede all keerukaid vinjette. Mind huvitab, mida märkmik endas peidab, ja avan selle esimeselt leheküljelt. Paistab, et tegemist on mingisuguse päevaraamatuga. Leheküljed on kaetud lapseliku käekirjaga ja esimesel lehel on tiitel:

Josiane Françoise Duvali päevik.

Isiklik.

Selle alla on kirjutatud just nagu hilisema lisandusena (ja kaks korda alla joonitud):

KAO SIIT, ANNETTE!

Vaatan tahtmatult ringi, justkui keegi jälgiks mind. Need esemed on uudishimulike pilkude eest teadlikult ära peidetud ja paksu tolmukorda arvesse võttes on need peidus olnud hulga aastaid. Kas ma peaksin neid kellelegi näitama? Aliale või Tomile, kui ta täna õhtul koju tuleb? Aga ei, minu instinkt käsib neid salajas hoida. Keeran ette järgmise lehekülje ja märkan lehe ülemisse serva kirjutatud kuupäeva: 1941. Mina pole selline, kes loeb kõigepealt raamatu lõpu ära, ja panen ka praegu kiusatusele vastu, kuigi mul pole tahtejõudu panna vastu kiusatusele teise inimese isiklikku päevikut lugeda. Ma õigustan end väitega, et mina leidsin selle pärast seda, kui see oli ligemale seitsekümmend aastat peidus olnud. Päeviku omanik on ammu läinud. Rakendan pisut süüdlaslikult põhimõtet „mis leitud, see leidja oma” ning sisendan endale, et mina olen nüüd nende esemete hoidja ja kaitsja, kuigi olen selle vastutuse ise endale võtnud. Enne kui neid kellelegi näitan, tuleb mul rohkem teada saada, lahendada nende saladus. Kas tegemist on suvaliste juhuslike esemetega või kas neil on mingi lugu rääkida? Loodan, et vastuse leian ma päevikust. Nii või teisiti kujutavad need endast väga teretulnud ajaviidet. Panen asjad hoolikalt puidust karpi tagasi.

Lükkan lahtise põrandalaua tagasi oma kohale – nüüd läheb see natuke kergemini paika, nii et võib-olla takistas seda ennist aare, mis oli põrandalaua all varjul – ja lükkan vaiba tagasi peale. Grace magab sügavat ja rahulikku und, lamab selili, käekesed laiali. Paisatab, et meie hommikune seiklus pole talle mingeid jälgi jätnud. Võtan karbi ja märkmiku ning lähen vaikselt trepist alla.

Alia on toonud elutuppa kandiku. Kann, mille jäävette on lisatud münti ja sidrunit, on härmas ja kui ma vee klaasi valan, langevad mu käele külmad piisakesed. Seejärel tõmban jalad diivanil istumise alla ja, olles tundnud veel üürikeseks hetkeks süümepiinu, et nuhin teise inimese päevikus, asun seda lugema.

JOSIE PÄEVIK – KOLMAPÄEV, 1. JAANUAR 1941

Minu lubadused uueks aastaks.

Mina, Josie Duval, luban uuel aastal järgmist:

- kirjutada inglise keeles, et valmistuda eluks Ameerikas;
- mitte enam küüsi närida;
- käituda Annette'iga viisakalt, isegi siis, kui tema ei käitu minuga viisakalt.

Papa kinkis selle päeviku mulle jõuluks. Meie tähistame jõule, sest isa on katoliiklane, kuigi ta ütleb, et pärast seda, kui ta teatud ilusasse juuditari – ehk teisisõnu *maman'sse* – armus, ei ole ta enam oma usukombeid järginud, et ta on vääratanud katoliiklane. Aga isale meeldib endiselt jõule tähistada. Me süütame ka hanukaküünlad, kuigi ema ei järgi samuti enam oma usukombeid. *Papa* ütleb, et nii võtame mõlemast usust parima ja väldime keerulise otsuse langetamist.

Kui ma suureks saan, tahan saada kirjanikuks, nii et päevik on hea võimalus sellega algust teha, kuigi ma pole veel isegi 13-aastane. Mulle NII meeldib lugeda. Annette ütleb, et olen varaküps, sest mul on kogu aeg nina raamatus. Aga Annette ise loeb harva midagi keerulisemat kui viimased Hollywoodi filmiajakirjad ja mina

olen pigem varaküps, kui mõtlen ainult filmitähtedest, poistest ja soengutest.

Kui mind ei segata liiga sageli tüütute asjadega, nagu näiteks oma toa koristamine ja koos *maman'* või Annette'iga poodides käimine, võin päeva jooksul terve raamatu läbi lugeda. Aga kui Pariisist ära sõitsime, lubati mul kõigest üks raamat kaasa võtta. Me ei saanud kõiki ülejäänud raamatuid kaasa võtta, sest need olid liiga rasked, ja kõigi Annette'i asjade tõttu polnud reisikohvris niikuinii ruumi. Väga raske oli midagi välja valida ja jätta nii paljud lemmikraamatud maha. See oli ainus kord, kui ma nutsin. Ma võtsin kaasa La Fontaine'i „Valmid”, sest see raamat oli olnud isa oma, kui ta veel laps oli, ja selle abil õppisin ma väikesest peast lugema. Ma olen raamatu eest väga hästi hoolt kandnud, nii et sellel on endiselt ümber paberkaaned, millel on linnahiire ja maahiire pilt. Ma olen raamatut nii palju kordi lugenud, et enamik valme on mul peas. Nüüd, kus oleme end oma uues kodus sisse seadnud, pean püüdma rohkem raamatuid leida.

Tänavuaastased jõulud siin Casablancas olid väga omapärased. Siin on isegi talvel palav ja päike paistab ja meil oli väga vähe kingitusi. Me oleks nagu jõudnud päris lõppu välja, umbes et kui astuksime veel ühe sammu, kukuksime üle ääre ookeani. Näen sinist Atlandi ookeani oma magamistoa aknast, see paistab taamal kaugel linna katuste taga. Nii lähedal ja samas nii kaugel. Ootame siin laeva, mis viib meid Portugali, sealt pääseme edasi Ameerikasse. Meil on vaja ainult dokumendid korda saada. *Maman* ütleb, et see võtab terve igaviku.

Pariis tundub kohutavalt kaugel olevat. Ja on ka. Me reisisime siia jõudmiseks läbi üle 2000 kilomeetri ja *papa* ütleb, et Ameerikasse jõudmiseks tuleb reisida veel umbes 6000 kilomeetrit. Mina ei kujuta ettegi, mida nii pika maa läbi sõitmine võib endast kujutada, kuigi kujutan ette gloobust kodus raamatukogutoa riulis ja mäletan, kuidas panin selle keerlema ja vedasin sõrmega ümber tühja sinise välja, millele oli kirjutatud *Océan Atlantique*. Nüüd, kus me oleme maailmarändurid, kuluks see küllap marjaks ära.

Mötlen, kus on praegu Joseph ja tädi Paulette ja nende pojad. Ka nemad reisivad. Nemad elasid varem Alsace'is, Saksa piiri lähedal, aga *maman* sai neilt paar nädalat enne meie ärasõitu kirja, kus oli öeldud, et nad olid otsustanud asjad kokku pakkida ja ära sõita, sest juudi perekondadel oli seal elamine liiga ohtlikuks läinud. Me ei tea, kuhu nad sõitsid. Aga ma loodan, et ka nemad on teel Ameerikasse ja me kohtume nendega seal uuesti, kuigi mu nõod on vahel kõige tüütumad inimesed kogu maailmas. Kui nad meil Pariisis külas käisid, pidin mina alati nende eest hoolitsema, jagama nendega oma raamatuid ja mänguasju, kuigi nad on minust mitu aastat nooremad. Annette tohtis aga istuda koos täiskasvanutega *salon*'is ja juua tähtsa näoga teed.

Meie uus kodu Boulevard des Oiseaux'1 on üsna samasugune nagu vana kodu Neuillys, lihtsalt natuke väiksem ja kohutavalt palju tolmusem. Aga siin lõhnab teistmoodi: higi, kuumuse, vürtside ja kõduneva prahi järele, mis on tänavatel laiali. Minul pole selle vastu suurt midagi, aga Annette kirtsutab nina ja on iga kord välja minnes niisuguse näoga, nagu hakkaks kohe oksele. Ent siin on palju parem kui põgenikelaagris ja sellega peab isegi Annette nõustuma. Paljud siinsed sildid on prantsuse keeles, nii et me saame neist erilise vaevata aru. Maroko on Prantsusmaa protektoraat – või vähemalt oli sinnamaani, kuni sakslased Prantsusmaa üle võtsid, nii et nüüd on vist Saksamaa ka Maroko üle võtnud. *Papa* ütleb, et Vichys on uus valitsus, mis vastutab ka siinse eest, aga see pole õige Prantsusmaa valitsus. Tänavail on Saksa armee veoautod ja neid näha on päris hirmutav, aga meiesuguseid nad eriti ei tülita. Sakslased kaitsevad koos itaallastega kõrbe inglaste eest, kellele kuuluvad mõned teised osad Põhja-Aafrikas. Nii et nad jätavad põgenikud rahule – seni, kuni oleme siin läbisõidul ega tekita probleeme.

Maman ütleb, et „ajutiselt siin olemine” on suhteline mõiste. Osa inimesi on olnud siin juba ligemale aasta aega ja püüdnud oma dokumente korda ajada. Meil on vaja saada Marokost väljasõidu viisad ja siis Portugali läbisõiduviisad ja Ameerikasse sissesõiduviisad. *Papa* ütleb, et kõigi dokumentide korda ajamine sellises järjekorras

nagu vaja, paneb tal juuksed välja langema. Ta juuksed on praegu juba päris valged ja pealae pealt kohe kindlasti õhemad, nii et võib-olla on tal õigus. Meil on vedanud, et *maman'* vanemad olid ameeriklased, mille tõttu meil on sugulased, kes meid sinna jõudes aitaavad. Ja nüüd arvan ma, et meil on vedanud, et *maman* õpetas meid väikesest peast lisaks prantsuse keelele ka inglise keelt rääkima, kuigi tol ajal oli see natuke tüütu ja Annette naeris alati minu üle, kui mul sõnad sassi läksid.

Mina valisin endale toa maja ülemisel korrusel. Mul on siin omaenda väike vannituba ja ma ei pea tervet igavikku ootama, kuni Annette on alumise korruse suures vannitoas. Annette on kohutavalt isekas. *Maman* ütleb, et see tuleneb ta vanusest ja et kui mina saan 17, siis kulutan samamoodi rohkem aega juuste pesemisele ja küünte viilimisele, aga mina ei usu, et mina kunagi nii edevaks saan. Ja pealegi närin ma küüsi, nii et mul pole midagi viilida. Annette hakkas ka kulme kitkuma, et ta näeks välja nagu Hedy Lamarr filmiajakirjades, aga minu arvates näeb ta niimoodi välja, nagu oleks kogu aeg üllatunud.

Annette kipub väitma, et ta on minust viis aastat vanem, aga ei ole, tegelikult on ta minust ainult neli aastat ja seitse kuud vanem. Kui ta parasjagu juukseid ei pese või küüsi ei viili, kulutab ta kogu aja Édouardi järele igatsedes. Édouard viis ta Pariisis tantsima, aga kui sakslased tulid, jäi tema pere Pariisi. Annette ütleb, et ka meie oleksime pidanud Pariisi jääma, sest sakslased ei pommitanud linna, nagu kõik olid väitnud, ja *papa* pank on nüüd uuesti avatud, kuigi *papa* asemele pandi *monsieur* Albert. Ent nüüd oleks liiga riskantne tagasi minna. Juudid ei ole Prantsusmaal teretulnud – isegi mitte vääratanud juudid.

Annette naeris, kui valisin endale ülemise korruse toa, sest ta ütleb, et ma elan teenijate korrusel ja et just sinna ma kuulungi, aga see ei häiri mind. Ma olen siin täiesti omaette. Praegusel ajal ei saa me lubada endale teenijaid, kes elavad meil kodus, aga meil on majapidajanna Kenza, sest tema teenused sisalduvad üüri hinnas. Kenza elab *medina's* oma majas ja tuleb iga päev siia. Tal on

umbes minuga ühevanune tütar Nina ja vahel tuleb ka Nina siia. Me räägime omavahel prantsuse keelt ja mulle tundub, et temast võib saada mu sõber.

Kenza meeldib mulle väga. Ta on pikkade rüüde all mõnusalt ümmargune ja ta silmad on targad ja heatahtlikud. Ta valmistab meile imeliselt maitsvaid toite ja küpsetab kooke. Kui ma teda kööki vaatama lähen, annab ta mulle alati väikese tüki ahjusooja meekooki. Ta kutsub mind *Khadar Ini*, mis tähendab darija keeles, selles araabia keeles, mida Marokos räägitakse, Rohelised Silmad.

Annette ütleb, et rohelised silmad on halb, sest see tähendab, et ma olen kade, ja kadedus on üks seitsmest surmapatust. Aga tegelikult ma tean, et kade on hoopis tema, sest tema silmad on samasugused pähkelpruunikad nagu *papa*'l ja ta soovib, et need oleksid samasugused selgelt rohelised nagu minul ja *maman*'l.

Ma olen oma uue päeviku üle väga rõõmus. *Papa* ütles, et ma kirjutaksin siia oma eluloo. Ta teab, et ma tahan kirjanikuks saada, ja ütleb, et asju on kasulik kirja panna, sest siis ei kannu sa neid kogu aeg oma peas ja see võib mind aidata, et ma ei näeks nii palju halba und. See on mu parim jõuluingitus. Sel aastal saime siidist tehtud kleidid, sest suur reisikohver kõigi meie paremate riietega läks kuskil Marseille's või teel Alžeeriasse kaduma. Igatahes polnud seda enam, kui me Oranis laevalt maha tulime. *Maman* ütleb, et nüüd, kus meil on jälle korralik kodu, on meil vaja välja minnes riideid, sest Casablancas käib seltsielu. Hotellid ja baarid on rahvast täis, osa elab ja töötab siin, mõni on aga samamoodi läbisõidul nagu meie. Hotellis Excelsior on laupäeviti isegi pärastlõunane tants, nii et see võiks Annette'i tuju tõsta. Kuigi mu kleit on ilus ja ma tean, et see pidi palju raha maksma, oli see natuke igav kingitus. Mu uus märkmik ja korvike suhkruvaabas mandlitega oli parem.

Lähen nüüd magama. Me olime eile õhtul kaua üleval, et uue aasta saabumist tähistada. Kandsin oma uut kleiti ja mul lubati juua klaasitäis šampanjat. See ei maitsnud tegelikult nii hea nagu sidrunijook, aga kõik teised kiitsid seda taevani ja ma tegin siis ka näo, et see maitseb mulle. See on ka meie uue elu algus. Ma olen

kurb, et pidin Prantsusmaalt ära sõitma, aga samas olen põnevil Ameerikasse sõitmise ja sealsete sugulaste nägemise üle. Kui sõda läbi saab, läheme võib-olla Pariisi tagasi ja ma näen jälle oma sõpru. Võib arvata, et paljud neist on samuti ära sõitnud. Ma loodan, et nendega on kõik hästi ja et ka neil on võimalik minna kuskile turvalisse kohta nagu meil. Saadan neile häid soovet. Loodan, et nüüd, kus ma olen hakanud asju päevikusse kirja panema, magan täna öösel hästi.

Head ööd.